

فرآیند تحقیقاتی در ارتباط با دکتر فاطمی چگونه انجام شد؟ به چه اطلاعاتی دسترسی داشتید و از چه منابعی نتوانستید استفاده کنید؟

به دلیل حساسیت‌های آن دوره و همان‌طور که اشاره کردید دو سویه بودن ماجراها، ما با دقت و حساسیت فراوان وارد بحث پژوهش شدیم. آقای دکتر فرشاد عسگری کیا، همکار من، مسئولیت پژوهش این کار را برعهده داشتند و تقریباً هیچ سندی نبود که از نظر ما دور بماند و بررسی نشود. اصالت تمامی اسناد مورد بحث و تأیید قرار گرفت. همچنین مصاحبه‌هایی با اشخاص کاملاً مرتبط و معتبر صورت گرفت. به عنوان نمونه، در فیلم با آقای دکتر ملک قاسمی گفتگو داشتیم که از هم‌دوره‌ای‌های دکتر فاطمی بودند و در آن زمان دوشادوش او زیسته‌اند و از وقایع به‌طور زنده مطلع بودند. بخشی از اطلاعات از طریق چنین اشخاصی به دست آمد. از نظر منابع مکتوب نیز تقریباً تمامی کتاب‌هایی که به آن دوره پرداخته بودند و به‌ویژه آثار مرتبط با زندگی دکتر فاطمی مورد بررسی قرار گرفت. منابع خارجی نیز به همین شکل استفاده شد. به عنوان مثال، تاریخ شفاهی از دانشگاه هاروارد و منابع داخلی موجود، به دقت رصد شد و تمام تلاش ما این بود که هر نکته‌ای که در فیلم مطرح می‌شود، بنیان پژوهشی و مطالعاتی محکمی داشته باشد. پس از ساخت فیلم نیز از مورخانی که در آن دوره تحقیق و تألیف داشتند دعوت کردیم تا اثر را ببینند و نظراتشان را بیان کنند. برخی نکات آن پس از بررسی در فیلم اعمال شد و برخی دیگر نه. اما به هر حال، اثر از فیلترهای متعددی گذشت و در نقطه‌ای که تقریباً به اتفاق نظر تأیید شد، احساس کردیم زمان انتشار آن فرا رسیده است.

این فرآیند تحقیقاتی تا رسیدن به مرحله استفاده و تدوین چه مدت به طول انجامید؟

حدود دو سال. ما در سال ۱۳۹۶ کار را آغاز کردیم و در سال ۱۳۹۸ استارت اصلی زده شد. این روند تا همین اواخر نیز ادامه داشت. یعنی این‌گونه نبود که دو سال پژوهش کنیم و سپس کار را کنار بگذاریم. این چرخه دائمی بود؛ به‌گونه‌ای که همواره در حین کار، کشف برخی اسناد و منابع تازه، ادامه پیدا می‌کرد.

آیا در فرآیند ساخت فیلم با خانواده دکتر فاطمی ارتباطی برقرار کردید و این ارتباط چه تأثیری در روند کار داشت؟

بله، ما در تهران، آمریکا و اتریش اقوام ایشان را رصد کردیم و با برخی از دوستان و اعضای خانواده دکتر فاطمی ارتباط گرفتیم. بخشی از مسائلی که در فیلم مطرح می‌شود، حاصل همین ارتباطات است. به همین دلیل از سال ۱۳۹۶ تا اوایل امسال، به‌طور مداوم تغییراتی در فیلم اعمال می‌کردیم که متناسب با یافته‌های جدیدمان بود.

آیا در مسیر ساخت این مستند با چالشی مواجه شدید؟

در همان ابتدای کار، بله. اساساً هر اثری که تاریخی بوده و تا حدودی رنگ و بوی سیاسی داشته باشد، با چالش مواجه است. نخستین چالش ما، هم‌زمانی آغاز فیلم‌برداری با شیوع کرونا بود. در واقع، اولین روز فیلم‌برداری متوقف شد و کار را به دلیل محدودیت‌های ناشی از همه‌گیری رها کردیم. در حوزه تهیه منابع، اسناد، عکس و فیلم نیز مشکلات بسیاری داشتیم. برخی سازمان‌ها و ارگان‌ها همکاری لازم را با ما نداشتند. به‌طور مشخص باید بگویم که آرشیو صدا و سیما با وجود تمامی مجوزها و مکاتبات رسمی میان وزارت فرهنگ و سازمان صدا و سیما، همکاری نکرد و تصاویری که درخواست کرده بودیم را در اختیارمان قرار ندادند. این موضوع برای ما چالش بزرگی بود؛ چرا که از دکتر فاطمی تصاویر و فیلم‌های بسیار اندکی وجود دارد و به همین دلیل برای دسترسی به این آرشیو، تقریباً تمامی منابع داخلی و خارجی را جست‌وجو کردیم. با این حال، صدا و سیما هیچ همکاری‌ای با ما نداشت. در حالی که تمامی مجوزهای رسمی، از جمله پروانه تولید و پروانه ساخت، فراهم بود. چالش بعدی مربوط به ضبط تصاویر هوایی بود. حتی اخیراً خبری منتشر

نگاهی دوباره به چهره‌ای از تاریخ سیاسی معاصر

گفت‌وگوی
صبا با امیرحسین
سیاح کارگردان
فیلم مستند
«فاطمی»

مریم عظیمی
گفت‌وگو

مستند سینمایی «فاطمی» به زندگی و مبارزات سیاسی دکتر حسین فاطمی از چهره‌های مطرح سیاست ایران در دهه ۲۰ و ۳۰ می‌پردازد و با رویکردی جدید، روندی که در نهایت به اعدام شدن دکتر فاطمی منجر شد را در بعد اجتماعی و ملی مورد بررسی قرار می‌دهد. این فیلم مستند با کارگردانی مشترک امیرحسین سیاح و فرشاد عسگری کیا ساخته شده و این روزها در سینماهای هنر و تجربه در حال اکران است. در ادامه گپ و گفت خبرنگار صبا با امیرحسین سیاح، کارگردان این مستند را می‌خوانید.

همواره دیدگاه‌های مختلف و به نوعی نگاهی دوسویه بر کارنامه سیاسی دکتر فاطمی، همین‌طور دوران خاصی که ایشان و دکتر مصدق در عرصه سیاست ایران به فعالیت مشغول بودند، وجود داشته است. اما چه شد که شما تصمیم گرفتید به این سوزه بپردازید؟

در حقیقت برای ما جدای از دوره‌ای که آقای مصدق به عنوان نخست‌وزیر فعالیت کردند، خود دکتر فاطمی اهمیت ویژه‌ای داشت. ایشان شخصیتی بود که خدمات ارزنده و گسترده‌ای به ایران ارائه کرد، اما متأسفانه مردم ما، به‌ویژه نسل جوان، چندان او را نمی‌شناسند، به همین دلیل سراغ دکتر فاطمی رفتیم که یکی از ایده‌پردازهای اصلی ملی شدن صنعت نفت بود، جبهه ملی ایران را پایه‌گذاری کرد و نقش پیگیری در خروج حزب دموکرات از آذربایجان داشتند البته خدمات دیگری نیز داشتند که چندان آشکار نبود. بر همین اساس، ما فکر کردیم که دکتر فاطمی به عنوان یک قهرمان ملی باید بیش از پیش در میان جوانان شناخته شود و به همین دلیل به این موضوع پرداختیم.

آیا در مسیر ساخت این مستند با چالشی مواجه شدید؟

در همان ابتدای کار، بله. اساساً هر اثری که تاریخی بوده و تا حدودی رنگ و بوی سیاسی داشته باشد، با چالش مواجه است. نخستین چالش ما، هم‌زمانی آغاز فیلم‌برداری با شیوع کرونا بود. در واقع، اولین روز فیلم‌برداری متوقف شد و کار را به دلیل محدودیت‌های ناشی از همه‌گیری رها کردیم. در حوزه تهیه منابع، اسناد، عکس و فیلم نیز مشکلات بسیاری داشتیم. برخی سازمان‌ها و ارگان‌ها همکاری لازم را با ما نداشتند. به‌طور مشخص باید بگویم که آرشیو صدا و سیما با وجود تمامی مجوزها و مکاتبات رسمی میان وزارت فرهنگ و سازمان صدا و سیما، همکاری نکرد و تصاویری که درخواست کرده بودیم را در اختیارمان قرار ندادند. این موضوع برای ما چالش بزرگی بود؛ چرا که از دکتر فاطمی تصاویر و فیلم‌های بسیار اندکی وجود دارد و به همین دلیل برای دسترسی به این آرشیو، تقریباً تمامی منابع داخلی و خارجی را جست‌وجو کردیم. با این حال، صدا و سیما هیچ همکاری‌ای با ما نداشت. در حالی که تمامی مجوزهای رسمی، از جمله پروانه تولید و پروانه ساخت، فراهم بود. چالش بعدی مربوط به ضبط تصاویر هوایی بود. حتی اخیراً خبری منتشر

